

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Виолета Силви Чернодринска, д.м.
член на Научно жури

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен “Доктор” в област 7 “Здравеопазване и спорт”, професионално направление 7.4 “Обществено здраве”, по научна специалност “Управление на здравните грижи”

Тема на дисертационния труд: “Мултидисциплинарна екипна грижа при профилактика на детското очно здраве – професионален фокус на медицинската сестра”

Автор: Красимира Иванова Димитрова

Научни ръководители:Чл.- кор. проф. д-р Христина Николова Групчева, д.м.н.
Проф. Силвия Борисова Димитрова, д.оз.н.

Данни за процедурата

Настоящата рецензия представям в качество на член на Научно жури, за оценяване на дисертационния труд на **Красимира Иванова Димитрова** – докторант на самостоятелна подготовка по научна специалност “Управление на здравните грижи”, с научни ръководители проф. д-р Христина Групчева, д.м.н. и проф. Силвия Борисова, д.оз.н. Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита на катедрен съвет на Катедра „Здравни грижи“ при Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна. Докторантката е изпълнила всички дейности, предвидени в индивидуалния учебен план, получила е положителни атестационни оценки за всички академични години, изпълнила е изискванията на минималните наукометрични показатели на МУ-Варна.

Биографични данни и кариерно развитие

Красимира Димитрова е възпитаничка на IV Езикова гимназия “Фредерик Жолио-Кюри” във Варна с френски език. През 1987 година завършва Института за здравни кадри “Д-р Ненчо Николаев” във Варна със специалност „детска медицинска сестра”. В съответствие със съвременните тенденции за учене през целия живот и придобиване на по-високи образователни и квалификационни степени, Красимира Димитрова се обучава по специалност “Управление на здравните грижи” ОКС “бакалавър” в МУ - Варна (2006-2009) и ОКС “магистър” в МУ – Плевен (2009 – 2010). През 2019 г завършва и ОКС “магистър” по специалност “Здравен мениджмънт” във ФОЗ на МУ-Варна. Притежава трети сертификат за професионална квалификация от Националния съвет по качество на Българска

асоциация на професионалистите по здравни грижи. През 2020г е зачислена в докторантура на самостоятелна подготовка в катедрата по “Здравни грижи” по научна специалност “Управление на здравните грижи”.

Професионалният ѝ път на детска медицинска сестра започва в Първа детска клиника на УМБАЛ”Света Марина” в гр.Варна. От 1996 година Красимира Димитрова е част от екипа на СБОБАЛ – Варна ЕООД, където работи и до днес. Тя е един от малкото специалисти по ортоптично трениране в страната.

Красимира Димитрова е хонорован преподавател на студенти по специалност “медицинска сестра” и “медицински оптик”. Публикационната ѝ активност включва 19 публикации в сферата на офталмологичната здравна грижа и развитието на сестринството. Участва в авторски колектив на два учебника по очни болести, под редакцията на професор Групчева. Клиничните и научни интереси са насочени към детско очно здраве, зрителни тренировки за деца, промотивни дейности на медицинската сестра и управление на екипи.

Член е на Управителния съвет на Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи. Член е на Съюза на учените – Варна. Координатор е на общинска профилактична програма за детско зрение във Варна от 2012 година. Владее френски език, ползва английски и руски езици.

Представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Правилника за развитие на академичния състав на МУ – Варна. Дисертационният труд е в обем от 184 страници, логично структуриран в пет глави адекватни на изискванията на професионалното направление. Постигнат е добър баланс между отделните части: съдържание 2 стр; резюме 2 стр ; abstract 2 стр; използвани съкращения 1 стр; списък на таблици и фигури 3 стр; въведение 3 стр; литературен обзор 43 стр; цел, задачи, материал и методика на проучването 10 стр; анализ, обсъждане на резултатите и практически аспекти на научното изследване 45 стр; мултидисциплинарната екипна грижа – добра практика в профилактиката на детското очно здраве 27 стр; изводи, препоръки, приноси 4 стр; заключение 2 стр; приложения 15 стр; научни публикации и участия в научни форуми 1 стр; библиография 18 стр. Илюстриран е с 56 фигури и 24 таблици с впечатляващ графичен дизайн. Библиографската справка съдържа 330 литературни източника, от които 83 на кирилица и 247 на латиница. Добро впечатление прави използването на библиографско приложение и съвременен подход за цитиране на източниците.

Оценка на актуалността на проблематиката

Световният опит показва важноста на профилактичните програми за ранно откриване на зрителни нарушения в детската възраст. Предотвратими и лечими са 80% от зрителните нарушения. Детската слепота заема 4% от слепотата и 1% от зрителните увреждания в световен мащаб. Световните стандарти за профилактика при здрави нерискови деца определят ранен първи преглед, скриниране на определени възрастови групи за търсене на специфични за детската възраст очни проблеми и проследяване на развитието на детската зрителна система. Скринингът не е диагностична процедура, той е начално, отсяващо, рефериращо изследване. Това е основанието на автора за включване и на други медицински специалисти по очно здраве – медицински сестри, медицински оптици и оптометристи, налични в нашата страна, освен офталмолози, в профилактичните дейности. В законодателството, дефиниращо сестринските дейности, са налични общи текстове за участие на медицинската сестра в промоция на здравето, без конкретизация. Проучвайки международния и българския опит по отношение на участието на медицинската сестра в екипи за профилактика на детското очно здраве са открити съществени различия. Към момента на проучването в нашата страна няма данни за самостоятелно провеждани скрининги от медицинска сестра. Международната практика показва, че в някои страни се наблюдава делегирана роля на обучена медицинска сестра в профилактичните дейности. Офталмологичното сестринство е динамично и непрекъснато развиващо се. Съвременната офталмологична сестра има ключова роля във всеки аспект на очното здраве.

Значимостта на проучвания проблем се основава от факта, че към настоящия момент липсва научно изследване на профилактиката на детското очно здраве от гледна точка на мултидисциплинарен подход и сестрински компетенции. Очакваните дългосрочни ползи от дисертационния труд са в два аспекта: подобряване на детското очно здраве и качеството на живот на детето и инвестиране в бъдещето на сестринската професия.

Приемам основанията на докторантката за разработване на дисертационния труд и оценявам тематиката като актуална, дисертабилна и с принос за развитие на сестринската наука и практика.

Литературният обзор е написан компетентно, в добър езиков стил, показва отлично познаване на проблематиката и отразява умението на докторантката за анализ и синтез на научна информация. Включва шест подтеми. Направен е подробен преглед и задълбочен анализ на българска и чуждестранна научна литература, касаеща същността, състава и характеристиките на мултидисциплинарните екипи, актуализацията на ролята на медицинската сестра в съвременното здравеопазване и в мултидисциплинарните екипи. Проучена е историята и е оценена значимостта на зрителния скрининг за детското очно здраве. Проучени и систематизирани са анатомичните, физиологичните особености и развитието на детската зрителна система, които са научното

основание за ранно откриване на зрителни нарушения чрез зрителен скрининг. Обосновано е и значението на профилактичните дейности с оглед контрол, намаляване и елиминирание на една от най-тежките инвалидизации – детската слепота. Направен е преглед и сравнителен анализ на международния опит в профилактиката на детското очно здраве и участието на медицинските специалисти в този процес.

Направен е исторически преглед на профилактичните програми за детско зрение в нашата страна. Описани са добрите традиции и практики в профилактиката на детското очно здраве в град Варна. Акцент е поставен на участието на медицинската сестра в профилактичните и обучителни дейности в скрининга. Анализирани са съвременното състояние на проблема ”профилактика на детското очно здраве” посредством очертаване на законодателната рамка. Проучена е практическата реализация на профилактичните мерки за детско зрение в съвременното българско здравеопазване и участието на медицинските специалисти. Представени са медицинските специалисти от четири различни специалности, които могат да се грижат за детското очно здраве и имат компетенции да осъществяват профилактични дейности в нашата страна.

На тази база е очертана необходимостта от проучване на нагласи и бариери за оказване на мултидисциплинарна екипна грижа за профилактика сред специалистите по детско очно здраве. Научен интерес за автора е и полифункционалността на медицинската сестра в екипа и разширяване на възможностите ѝ за професионална реализация в сферата на промоция на детското очно здраве.

Методиката и организацията на научното проучване са подробно представени. Целта на дисертационния труд е прецизно формулирана: да се проучат и анализират дейностите по профилактика на детското очно здраве, да се идентифицират особеностите на мултидисциплинарна екипна грижа и да се дефинират функциите на медицинската сестра в мултидисциплинарния екип. Целта е декомпозирана в девет задачи, които отразяват извършената от докторантката работа:

1. Да се представят същностните характеристики на мултидисциплинарната екипна грижа, при профилактика на детското очно здраве.
2. Да се проучи нормативната уредба, регламентираща дейностите по профилактиката на детското очно здраве.
3. Да се проучат добрите практики за опазване на детското очно здраве.
4. Да се проучат информираност, здравно поведение и нагласи на родители в град Варна за профилактика на детското очно здраве.

5. Да се установят нагласите и бариерите пред офталмологичните медицински сестри в страната за оказване на мултидисциплинарна екипна грижа при профилактика на детското очно здраве.
6. Да се изследва мнението на лекари – офталмолози в град Варна за провеждане на дейности по профилактика на детското очно здраве от мултидисциплинарен екип.
7. Да се установят нагласите на студентите от Медицински университет-Варна за участие в мултидисциплинарен екип за извършване на дейности за профилактика на детско очно здраве.
8. Да се дефинират функциите на медицинската сестра в мултидисциплинарния офталмологичен екип.
9. Да се разработи модел за мултидисциплинарна екипна грижа за профилактика на детското очно здраве.

Направени са три работни хипотези, относно положителната нагласа и бариерите пред медицинската сестра за участие в МДЕ за профилактика на детското очно здраве и осъзнаване на сестринската полифункционалност в екипните дейности.

Разработеният от автора инструментариум отразява комплексния характер на проучването. В проучването са включени 400 лица, разпределени в четири групи: родители от гр. Варна, студенти от три специалности на МУ-Варна и МК-Варна (медицински сестри, медицински оптици и оптометристи), офталмолози от гр. Варна и медицински сестри, работещи в офталмологични структури за болнична и извънболнична помощ от страната. Докторантката успешно прилага широк набор от методи, адекватни за постигане на целта: социологически методи, статистически методи за обработка и анализ на информацията, графичен анализ за онагледяване на изследваните процеси и открити закономерности.

Резултатите и дискусията са представени за всяка група респонденти по отделно. Прави впечатление адекватното структуриране и логическа последователност на тази глава. Представянето на резултатите показва умението на докторантката за анализ и интерпретация на научни данни. Обсъждането е систематично и разглежда собствените резултати в контекста на аналогични проучвания на водещи български и чуждестранни автори. Анализът на резултатите от научното проучване позволява синтезиране на достатъчен брой изводи, които напълно отговарят на поставените задачи и заложените хипотези:

1. Световната практика установява различни подходи и практики за профилактика на детското очно здраве, в които са включени различни медицински специалисти. Очертава се делегирана роля на обучена медицинска сестра в профилактичните дейности.
2. Нормативно регламентираните дейности за профилактика на детското очно здраве в България са лимитирани и вменени само на лекари, при наличие на специалисти по очно здраве от още три медицински специалности – медицинска сестра, медицински оптик и оптометрист. Липсват национална програма и национални препоръки за профилактика на детското очно здраве.
3. Нивото на информираност на родителите по въпросите на детското очно здраве е относително високо, здравното им поведение показва известно недооценяване на профилактичните дейности.
4. Родителите оказват високо доверие към медицинската сестра в екипа (78,7%), оценяват полезността на профилактичните дейности и декларират, че ще спазят дадените препоръки, което е базова предпоставка за реализиране на промотивната функция на медицинската сестра.
5. Голямата част от медицинските сестри не са участвали в профилактична програма за детско очно здраве (78%), но изразяват положителна нагласа към мултидисциплинарни екипни дейности (68%), като осъзнават и са готови да реализират полифункционалността си в екипа (56%).
6. Като водещи бариери за участие в профилактични програми, медицинските сестри посочват значителна времева професионална ангажираност поради работа на две и повече работни места (38%) и дефицит на знания и умения за профилактични дейности (32%).
7. По-голямата част от офталмолозите (64%) имат положителна нагласа за извършване на профилактични дейности от мултидисциплинарен екип от специалисти по очно здраве, като заявяват високо доверие (78%) и оценяват професионалната полифункционалност (56%) на медицинската сестра, което е важно условие за разширяване на сестринските функции и за ефективно екипно функциониране.
8. Положителната нагласа на студентите (92,7%) към мултидисциплинарен екипен подход и стемежът към усъвършенстване е предпоставка за пълноценна професионална реализация.
9. Прилагането на модел за мултидисциплинарна екипна грижа при профилактика на детското зрение в практиката ще разшири професионалния спектър и ще оптимизира промотивната роля на медицинската сестра.

10. Практическото приложение на мултидисциплинарния модел ще допринесе за подобряване достъпа на населението до офталмологична здравна грижа и ще осигури комплексна грижа за детското очно здраве, базирана на съвременни стандарти, подходи и компетенции от всички медицински специалисти, участващи в МДЕ: офталмолог, медицинска сестра, оптометрист и медицински оптик.

Представените практически аспекти на научното проучване доказват по безспорен начин професионалната зрялост на докторантката, значимостта и актуалността на дисертационния труд и заслужават висока оценка.

Посочените приноси на дисертационния труд за развитие на сестринската наука и практика отразяват обективно оригиналността и научните постижения на авторката и показват, че притежава способности за самостоятелни научни изследвания. Приемам посочените приноси с научно-приложен и практико-приложен характер. Представените публикации и участия в научни форуми от докторантката, резултат от нейната професионална компетентност и стремеж към самостоятелност, представят етап от научното проучване и отговарят на изискванията за минималните наукометрични показатели, определени от Правилника за развитие на академичния състав на МУ – Варна.

Авторефератът е в обем от 91 страници, отразява най-съществените моменти от дисертационния труд и отговаря на изискванията.

Препоръчвам на докторантката да продължи своите научни проучвания в сферата на мултидисциплинарния подход при профилактика на детското очно здраве и да публикува резултатите в монография.

Заклучение

Дисертационният труд е първия в областта на офталмологичната здравна грижа в страната. Направено е първото по рода си комплексно и задълбочено проучване на българския и международния опит в профилактиката на детското очно здраве от гледна точка на участието на медицинската сестра. Разработена е същността на съвременната офталмологична здравна грижа. Конкретизирани и адаптирани са основните функции на медицинската сестра, определени от СЗО, спрямо офталмологичната практика и необходимостта от промотивни офталмопедиатрични грижи.

Научното изследване потвърждава необходимостта от мултидисциплинарен подход при профилактика на детското очно здраве. Участието на медицинската сестра в екипа дава възможност за развитие на сестринската професия чрез промени и подобрения в същността на здравната грижа и в екипното

функциониране, както и за разгръщане пълния професионален потенциал на сестрите.

Дисертационният труд е важна предпоставка за предефиниране на ролята на съвременната офталмологична сестра и разширяване полето на компетентност в посока към автономни промотивни дейности и менажиране на грижите.

Разработеният модел за осигуряване на профилактична среда за детско очно здраве чрез прилагане на мултидисциплинарна екипна грижа би оптимизирал достъпа на децата до офталмологична здравна грижа и би способствал за подобряване на детското очно здраве.

На база на гореизложеното, с пълна убеденост давам положителна оценка на представения дисертационен труд **“Мултидисциплинарна екипна грижа при профилактика на детското очно здраве – професионален фокус на медицинската сестра”** и предлагам на членовете на уважаемото Научно жури да присъдят образователна и научна степен **“Доктор”** на **Красимира Иванова Димитрова** по научна специалност **“Управление на здравните грижи”**.

12..12.2021г
гр. София

Изготвил рецензия:

доц. д-р В. Чернодринска, д.м.

